

*Неледва Н. В.,**кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права, процесу та криміналістики
Міжнародного гуманітарного університету*

ПРОЦЕДУРИ ВІДНОВНОГО ПРАВОСУДДЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ ЯК СПЕЦИФІЧНІ СКЛАДНИКИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ В УКРАЇНІ

Анотація. Трансформаційні зміни в сучасному світі спрямовані на демократизацію процесів впорядкування суспільних відносин та демонополізацію ролі держави у вирішенні конфліктів. Зазначене зумовлює формування нових, заснованих на основоположних правах і свободах, посередницьких форм вирішення спорів. У сфері ювенальної юстиції однією з таких форм, яка потребує всебічного осмислення, є відновне правосуддя (Restorative Justice).

Процедури відновного правосуддя відповідають сучасному рівню соціального розвитку та є цивілізованими формами виходу з конфлікту. Позитивний потенціал процедур відновного правосуддя має змінити на краще стан запобігання злочинам неповнолітніх, сприятиме їх соціально-психологічній реабілітації, надихатиме на віру у справедливість під час вирішення конфліктів.

Еволюція спрощеної концепції поведінки з неповнолітніми може бути визначена як перехід від репресії до охорони та піклування, що спрямовано, в першу чергу, на досягнення виховної мети. Однак дотримання прав та свобод неповнолітніх під час виховання та захисту їх від деморалізації та злочинності є доволі важливим завданням. Баланс між усуненням завданої шкоди та відповідальністю, пошук порозуміння та соціальної підтримки, формування бажання повернення до нормального життя – всі ці завдання можуть бути досягнуті під час здійснення ефективних процедур відновного правосуддя. Водночас чітка нормативна регламентація та деталізація таких процедур дозволить певним чином «розвантажити» як судову систему, так і слідчих.

Під відновним правосуддям щодо неповнолітніх слід розуміти сукупність процедур соціального примирення між потерпілим та неповнолітнім правопорушником (із можливістю залучення громади), орієнтованих на розв'язання конфлікту несуперницьким шляхом, які не є покаранням або адміністративним стягненням і можуть застосовуватися на різних стадіях кримінального провадження.

Важливим результатом відновного правосуддя є усвідомлення дитиною, яка знаходиться в конфлікті із законом, наслідків своїх дій та формування в неї бажання за власною ініціативою піти на відповідні перемовини з потерпілим. Процедури відновного правосуддя формують вихідні засади для спільного вироблення взаємоприйнятних засобів залагодження конфлікту та забезпечення максимального відшкодування шкоди, заподіяної злочинцем.

Слід враховувати, що, попри імплементацію багатьох положень і приписів вказаних міжнародно-правових актів в українське законодавство, багато аспектів в ювенальній сфері ще потребують вдосконалення та модернізації.

Ключові слова: відновне правосуддя, дитина, яка знаходиться в конфлікті із законом, кримінальне провадження, соціальне примирення, ювенальна юстиція.

Постановка проблеми. Трансформаційні зміни в сучасному світі спрямовані на демократизацію процесів впорядкування суспільних відносин та демонополізацію ролі держави у вирішенні конфліктів. Зазначене зумовлює формування нових, заснованих на основоположних правах і свободах, посередницьких формах вирішення спорів. У сфері ювенальної юстиції однією з таких форм, яка потребує всебічного осмислення, є відновне правосуддя (Restorative Justice).

Є публікації та наукові роботи, в яких започатковано розв'язання проблем розвитку ювенальної юстиції в напрямі впровадження відновного правосуддя (О.І. Богатирьова, І.Г. Богатирьов, В.М. Бурдін, А.О. Горова, Т.С. Жукова, С.М. Зеленський, В.В. Землянська, В.В. Коваленко, Р.Г. Коваль, О.М. Костенко, Н.М. Крестовська, В.Т. Маляренко, Ю.І. Микитин, І.С. Яковець та інші автори). Проте, на нашу думку, мало уваги було приділено, зокрема, питанням формування визначення поняття відновного правосуддя щодо неповнолітніх в Україні.

Мета статті – розкрити поняття та особливості здійснення процедур відновного правосуддя щодо неповнолітніх як специфічних складників формування сучасної ювенальної юстиції в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ст. 3 Конституції України закріплює, що людина, її життя і здоров'я, а також безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Головним обов'язком держави є утвердження і забезпечення прав та свобод людини. Особа, яка вчинила правопорушення або злочин, притягається до відповідальності в порядку, встановленому законом. За наявності достатніх підстав їй вироком суду призначається відповідне покарання. Однак згідно з вимогами ч. 2 ст. 50 Кримінального кодексу України (далі – КК) покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого. Покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами [5].

Своєю чергою положення Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) запроваджують ефективні законодавчі механізми запобігання злочинам неповнолітніх і надійно забезпечують права учасників кримінального провадження в умовах дотримання принципів змагальності та справедливості. Зокрема, інститут відновного правосуддя знайшов відображення у КПК, у Главі 35 якого регламентується порядок кримінального провадження на підставі угод [6].

На думку В.Т. Маляренка, завданням відновного правосуддя є примирення, головна мета якого – відновлення, що варто розуміти в широкому соціально-антропологічному сенсі – як реальне зцілення жертви та того, хто спричинив шкоду, а також поновлення порушеної внаслідок вчинення злочинного посягання рівноваги інтересів потерпілого, правопорушника, громадськості й держави [9, с. 42].

Певним чином розвиваючи висловлені положення, О.М. Литвинов зазначає, що «одним із найбільш перспективних напрямів реформування сучасного кримінального законодавства є розширення сфери застосування процедур примирення в кримінальному праві, які сприяють досягненню компромісу між неповнолітнім, який вчинив злочин, і потерпілим та усуненню негативних наслідків злочину. Розумний компроміс, досягнення якого, не заперечуючи принципи об'єктивної істини, справедливості, законності, презумпцію невинуватості та інші засади кримінального судочинства, сприятиме усуненню негативних наслідків злочину та справедливому розв'язанню справи» [8, с. 86].

В Україні існує об'єктивна потреба в реформуванні системи запобігання злочинам неповнолітніх, що має ґрунтуватися на досягненнях і традиціях національного законодавства, європейських цінностях щодо захисту прав та основоположних свобод людини і громадянина, положеннях міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Це зумовлює необхідність змін системного характеру у структурі органів кримінальної юстиції, в тому числі й органів ювенальної юстиції, спрямованих на створення оптимальної системи запобігання злочинним діянням осіб, які не досягли повноліття. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є закріплення нових складників розвитку ювенальної юстиції, що реалізуються через прогресивні ідеї виправлення неповнолітніх, які вчинили злочин.

Відомий фахівець у сфері ювенальної юстиції Н.М. Крестовська підкреслює, що «ювенальна юстиція «працює» з двома категоріями дітей – діти-правопорушники та діти, які опинились у складній життєвій ситуації (сироти, позбавлені батьківського піклування, безпритульні, жертви злочинів тощо). Тому вона спрямована не тільки на притягнення до відповідальності дітей-правопорушників, а й на розв'язання проблем дітей, які самі стали жертвами або дорослих правопорушників, або недбалого до них ставлення. За словами досвідченого науковця, практика показує, що нерідко ці дві категорії збігаються: на шлях правопорушення найчастіше стають якраз діти, що опинились у складній життєвій ситуації» [4].

Концепцією розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні, схваленою Указом Президента України від 24 травня 2011 р. № 597/2011, до основних заходів із розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх, зокрема, належить удосконалення превентивної та профілактичної роботи шляхом визначення механізмів взаємодії державних органів у сфері кримінальної юстиції [14].

Важливими складниками кримінальної юстиції щодо неповнолітніх є відновне правосуддя, що є одним із напрямів побудови в Україні повноцінної системи кримінальної юстиції щодо неповнолітніх, спроможної забезпечити законність, обґрунтованість та ефективність кожного рішення стосовно дитини, яка потрапила в конфлікт із законом, пов'язаний з її перевихованням та подальшою соціальною підтримкою [14], а також проба-

ція як правовий інститут, що має існувати в системі запобігання злочинам неповнолітніх, у тому числі з метою зниження рівня рецидивної злочинності вказаної категорії осіб в Україні [3].

Аналізуючи сучасний стан регламентації процедур відновного правосуддя в Україні, окрему увагу варто звернути на запропонований проєкт закону «Про юстицію, дружню до дитини», який має на меті створення умов для організації та ефективної діяльності юстиції, дружньої до дитини, що відповідає вимогам Конвенції про права дитини, міжнародним стандартам щодо захисту прав дитини і є основою для запобігання правопорушенням у дитячому середовищі, належного поводження з дитиною в контакт із законом та її соціальної реабілітації, запобігання вторинній віктимізації дитини, яка є потерпілою чи свідком [16].

На наш погляд, розробниками зазначеного законопроєкту було запропоновано вдале, з наукового погляду, визначення неповнолітнього правопорушника як «дитини, яка знаходиться в конфлікті із законом». Таке визначення цілком відповідає сучасному рівню розуміння цілей та форм організації відновного правосуддя.

На думку Ю.І. Микитина, відновне правосуддя покликане впливати на підлітка-правопорушника спеціальними психолого-педагогічними способами примусових заходів виховного характеру, сприяти забезпеченню відшкодування матеріальної шкоди потерпілому, підвищенню відповідальності правопорушника за його діяння, зменшенню рецидивізму та гуманізації кримінального судочинства [10, с. 1].

Слід підтримати висловлену наукову позицію, що відновне правосуддя в Україні являє собою новий, сучасний підхід до реагування на протиправну поведінку та вчинення злочинів. Він враховує баланс інтересів громади, потерпілої особи та правопорушника. Адже, як свідчить практика, суворе покарання не є запорукою того, що така людина виправиться.

Аналіз праць, присвячених розгляду відновного правосуддя, свідчить про відсутність єдиного підходу до визначення поняття «відновне правосуддя». Одне з найперших визначень відновного правосуддя було запропоновано Т. Маршалом, який наголошував на тому, що «відновне правосуддя – це процес, відповідно до якого всі учасники кримінального правопорушення зустрічаються для колективного вирішення питання, що робити з наслідками правопорушення та їх впливом на майбутнє» [2].

І.М. Михайлова, аналізуючи визначення Т. Маршала, вказує, що у ньому взято до уваги лише процедурні характеристики і не згадано про відновну складову частину. Таке визначення не пояснює, що саме та кого слід відновлювати, а також не визначає основи відновного правосуддя, які полягають у тому, щоб зцілити, а не завдати болю, в тому, щоб надати морального уроку, залучати громаду і спонукати саму громаду до проведення діалогу на основі поваги, навчати усвідомлювати цінність прощення, відповідальності, вибачення та виправлення, наголошуючи при цьому, що відновне правосуддя передбачає відновлення належного фізичного й емоційного стану жертви, правопорушника та громади [11, с. 196].

Нині під терміном «відновне правосуддя» розуміють різні практичні моделі реагування на злочини, об'єднані загальною ідеологією – спрямованістю на зцілення жертв, ресоціалізацію правопорушників та відновлення спільнот. Інститут відновного правосуддя у кримінальному процесі акцентує не на особі

обвинуваченого, а на особі потерпілого, тобто не на покаранні винного, а на відновленні прав потерпілого [18, с. 20].

Доволі чітко модель та змістове наповнення відновного правосуддя щодо неповнолітніх характеризує польська дослідниця А. Мужинська, яка, зокрема, підкреслює, що «сьогодні еволюція спрощеної концепції поведінки з неповнолітніми може бути визначена як перехід від репресії до охорони та піклування, що спрямовано, в першу чергу, на досягнення виховної мети. Однак дотримання прав та свобод неповнолітніх під час виховання та захисту їх від деморалізації та злочинності є доволі важливим завданням. Чинні в Польщі правові системи та правила поведінки з неповнолітніми під час здійснення щодо них правосуддя зводяться до ідей застосування до них елементів юридичних та виховних (корекційних) моделей, а також моделі примирення. Співіснування різних концепцій у підході до правосуддя стосовно неповнолітніх протягом останніх років призвело до спроби поєднати елементи виховних та соціальних моделей із моделлю примирення, яка спрямована на компенсацію за заподіяну шкоду» [20, с. 128].

В Україні високу ефективність щодо профілактики злочинності неповнолітніх й асоціальної поведінки серед молоді та формування безпечного середовища для розвитку підлітків продемонстрували програми відновного підходу або відновної практики.

Зокрема, отримує розвиток «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні злочину». Програма відновлення для неповнолітніх дає змогу дітям, які допустилися помилки в житті, не розлучатися зі своїми батьками, рідними та близькими, не потрапляти під негативний вплив осіб, які відбувають покарання в місцях позбавлення волі, продовжувати навчання у школах та інших навчальних закладах.

Проект «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні злочину» впроваджується Міністерством юстиції України, Офісом Генерального прокурора України на базі системи надання безоплатної правової допомоги за підтримки Представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні.

З приводу запровадження в Україні зазначеного проекту директор Регіонального центру з надання БВПД у Львівській області І. Микитин зазначає: «Найважливішим досягненням реалізації пілотного етапу проекту є популяризація самої ідеї відновного правосуддя. Ця робота дозволила ознайомити широке коло дотичних до сфери дитячого правосуддя фахівців із засадами раннього виведення неповнолітніх із кримінального процесу. Суспільство загалом не надто готове сприймати ідею відновного правосуддя, тому рухатися доводиться маленькими кроками, «залучаючи у спілники» небайдужих із правоохоронців, суддів, адвокатів, громадських активістів» [1].

Доцільну пропозицію щодо розвитку примірювальних процедур неповнолітніх пропонує запровадити І. Михайлова, яка зазначає, що «упровадження відновних практик може відбуватися й через створення шкільних служб порозуміння (далі – ШСП) – це команда підготовлених старшокласників-посередників (або медіаторів), які допомагають своїм ровесникам розв'язувати конфлікти мирним шляхом (використовуючи в роботі відновні практики – медіацію однолітків) та працюють над формуванням безпечної атмосфери в навчальному закладі. Діяльність ШСП координує зазвичай психолог або соціальний

педагог, який пройшов підготовку і володіє знаннями та навичками з організації і керування ШСП» [11, с. 148].

На ефективності запровадження таких програм шкільних служб порозуміння наголошують і інші науковці, зокрема В. Головатий, А. Горова, Р. Коваль, які вказують, що «коли учні мають змогу допомагати вирішувати конфлікти між своїми однолітками, зменшується ризик виникнення непорозуміння між поколіннями, оскільки медіатори постійно спілкуються зі своїми ровесниками, й атмосфера стосунків довіри та взаєморозуміння між представниками одного покоління встановлюється набагато швидше, ніж між представниками різних вікових груп; ровесники більше довіряють одне одному, тому що не відчують нерівності між собою; ровесники в ролі медіаторів викликають у сторін конфлікту повагу та шанобливе ставлення, спостерігаючи за врівноваженою та впевненою поведінкою медіаторів, сторони конфлікту налаштовуються на позитивне сприйняття ситуації та серйозний підхід до її вирішення; позитивний результат медіації досягається за рахунок того, що учні-медіатори дуже серйозно сприймають покладену на них відповідальність та прагнуть здобути позитивних результатів у роботі, яку виконують» [19, с. 28].

Стосовно особливостей реалізації на практиці таких процедур відновного правосуддя, як проведення конференцій у громаді та сімейних конференцій, кін правосуддя, кін примирення, варто зауважити, що ці форми відновного правосуддя передбачають участь у процедурі вирішення кримінального конфлікту в межах кримінального провадження також представників громади, в якій було вчинено злочин чи правопорушення (наприклад, жителів села, представників навчального закладу тощо), членів родини правопорушника, адвоката правопорушника та представника поліції, який виконує функцію обвинувачення. Такі процедури відновного правосуддя включають значну частину компонентів альтернативних підходів до вирішення кримінальних ситуацій (залучення членів місцевої громади, що сприяє їхній консолідації; організація зустрічі потерпілого і правопорушника; залучення до процесу обговорення і прийняття рішення членів родини та друзів потерпілого і правопорушника [19, с. 32–33]), що мають на меті не лише відновлення балансу між задоволенням інтересів потерпілого та потребою інтеграції правопорушника в суспільство, а й соціалізацію і розвиток громад [13, с. 13].

Сучасний кримінальний процес європейських країн виходить із необхідності застосування відновних процедур як ефективного засобу впливу на учасників кримінального судочинства з метою відновлення порушених кримінально караним діянням прав потерпілого, а також соціальної адаптації особи, яка вчинила кримінальне правопорушення [7, с. 73].

Враховуючи мету та принципи відновного правосуддя, Рада Європи (членом якої є й Україна) у 1999 р. прийняла Рекомендацію «Про медіацію у кримінальних справах» [17], щоб сприяти країнам-учасникам у питаннях становлення або подальшого розвитку питання медіації. Європейський Союз зробив подальший крок і прийняв Основоположене рішення Ради Європейського Союзу «Про місце жертв злочинів у кримінальному судочинстві» від 15 березня 2001 р. (2001/220/ЖНА), відповідно до якого 22 березня 2006 р. кожна держава – учасниця ЄС мала у своєму законодавстві закріпити можливість проведення медіації (одна з форм відновного правосуддя) у випадках вчинення злочинів [15]. Економічна і Соціальна

Рада ООН 24 липня 2002 р. прийняла Резолюцію «Про основні принципи застосування відновного правосуддя у кримінальних справах», яка закликала держави – учасниці ООН розробити стратегії та політику, спрямовану на впровадження відновного правосуддя.

Слід зазначити, що, попри імплементацію багатьох положень і приписів вказаних міжнародно-правових актів в українське законодавство, багато аспектів в ювенальній сфері ще потребують вдосконалення та модернізації.

Висновки. Підсумовуючи, слід зазначити, що процедури відновного правосуддя відповідають сучасному рівню соціального розвитку та є цивілізованими формами виходу з конфлікту. Позитивний потенціал процедур відновного правосуддя має змінити на краще стан запобігання злочинам неповнолітніх, сприятиме їх соціально-психологічній реабілітації, надихатиме на віру у справедливість під час вирішення конфліктів.

Баланс між усуненням завданої шкоди та відповідальністю, пошук порозуміння та соціальної підтримки, формування бажання повернення до нормального життя – всі ці завдання можуть бути досягнуті під час здійснення ефективних процедур відновного правосуддя. Водночас чітка нормативна регламентація та деталізація таких процедур дасть змогу певним чином «розвантажити» як судову систему, так і слідчих.

Враховуючи наведені положення, вважаємо, що під відновним правосуддям щодо неповнолітніх слід розуміти сукупність процедур соціального примирення між потерпілим та неповнолітнім правопорушником (із можливістю залучення громади), орієнтованих на розв'язання конфлікту несуперницьким шляхом, які не є покаранням або адміністративним стягненням і можуть застосовуватися на різних стадіях кримінального провадження.

Важливим результатом відновного правосуддя є усвідомлення дитиною, яка знаходиться в конфлікті із законом, наслідків своїх дій та формування в неї бажання за власною ініціативою піти на відповідні перемовини з потерпілим. Процедури відновного правосуддя формують вихідні засади для спільного вироблення взаємоприйнятних засобів залагодження конфлікту та забезпечення максимального відшкодування шкоди, заподіяної злочинцем.

Проаналізовані положення вказують на необхідність подальших досліджень у сучасній юриспруденції щодо особливих характеристик процедур відновного правосуддя стосовно дітей, які знаходяться в конфлікті із законом.

Література:

1. Відновне правосуддя для неповнолітніх: набутий досвід та перспективи розвитку. URL: <https://pravokator.club/news/vidnovne-pravosuddya-dlya-nerovnoolitnih-nabutij-dosvid-ta-perspektyvurozvytku/>
2. Землянська В.В. Відновне правосуддя в кримінальному процесі України: посібник. Київ: Захаренко В.О., 2008. 200 с.
3. Концепція реформування кримінальної юстиції України, затв. Указом Президента України від 8 квіт. 2008 р. № 311/2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/311/2008#Text>
4. Крестовська Н.М. Ювенальна юстиція: навчальний посібник. URL: <https://goo.gl/3uh9J4>
5. Кримінальний кодекс України. Кодекс України; Кодекс, Закон від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n223>

6. Кримінальний процесуальний кодекс України. Кодекс України; Закон, Кодекс від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n3768>
7. Куц В.М. Звільнення від кримінальної відповідальності в контексті реалізації ідеї відновного правосуддя: теоретичний аспект. *Відновне правосуддя в Україні: цюкварт. бюлетень*. 2007. № 4. С. 24–27.
8. Литвинов О.М. Становлення та розвиток ювенальної пенальної політики Республіки Польща (кримінально-правове дослідження): монографія / О.М. Литвинов, Є.С. Назимко, Т.І. Пономарьова; за заг. ред. д.ю.н., проф. О.М. Литвинова. Київ: ВД «Дакор», 2015. 128 с.
9. Маляренко В.Т. Відновлювальне правосуддя: можливості запровадження в Україні. *Відновне правосуддя в Україні: цюкварт. бюлетень*. 2005. № 1–2. С. 27–33.
10. Микитин Ю.І. Відновне правосуддя у кримінальному процесі: міжнародний досвід та перспективи розвитку в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Київ, 2010. 19 с.
11. Михайлова І.М. Відновне правосуддя як спосіб захисту прав потерпілих від злочинів. *Проблеми вдосконалення правового регулювання щодо забезпечення прав та основних свобод людини і громадянина в Україні: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених та аспірантів, Івано-Франківськ, 23–24 квіт. 2009 р. Івано-Франківськ, 2009. С. 195–198.*
12. Михайлова І.М. Ювенальна юстиція в системі запобігання злочинам неповнолітніх: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Нац. акад. внутр. справ МВС України. Київ, 2015. 226 с.
13. Побудова безпечної громади: попередження правопорушень серед дітей та молоді. Український центр порозуміння. Київ, 2010. 23 с.
14. Про Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні: Указ Президента України; Концепція від 24.05.2011 р. № 597/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/597/2011>
15. Про положення жертв у кримінальному судочинстві: Рамкове рішення ради Європейського Союзу від 15 берез. 2001 р. *Голос України*. 2001. № 3. 15 квіт.
16. Проект Закону про юстицію, дружню до дитини. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72137
17. Рекомендація N R (99) 19 Комітету міністрів Ради Європи державам – членам Ради, які зацікавлені в організації медіації у кримінальних справах. Рада Європи, Комітет Міністрів Ради Європи; Рекомендації, Міжнародний документ від 15.09.1999 р. № R(99)19. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_828
18. Скурихин Д. Інститут примирення сторін в уголовном процессе: практика применения судами и противоречия в законодательном регулировании. *Юридическая практика*. 2014. № 22 (858). С. 18–24.
19. Стратегії забезпечення життєздатності відновних практик: механізм співпраці правової системи та громади заради суспільної безпеки: посібник / В. Головатий, А. Горова, Р. Коваль. та ін. Київ: Захаренко В.О., 2009. 224 с.
20. Muszyńska A. Zobowiązanie do naprawienia szkody w postępowaniu w sprawach nieletnich. *Ruch prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny rok lxxix. Zeszyt 2*. 2007. P. 127–136.

Neledva N. Restorative justice procedures for juveniles as specific components of the formation of modern juvenile justice in Ukraine

Summary. Transformational changes in the modern world are aimed at democratizing the processes of regulating social relations and demonopolizing the role of the state

in resolving conflicts. This leads to the formation of new, based on fundamental rights and freedoms, mediation forms of dispute resolution. In the field of juvenile justice, one of such forms that needs comprehensive consideration is restorative justice.

Restorative justice procedures correspond to the current level of social development and are civilized forms of conflict resolution. The positive potential of restorative justice procedures should change for the better the state of prevention of juvenile delinquency, promote their socio-psychological rehabilitation, inspire faith in justice in resolving conflicts.

The evolution of the simplified concept of the treatment of minors can be defined as the transition from repression to protection and care, which is aimed primarily at achieving the educational goal. However, respect for the rights and freedoms of minors in their upbringing and protection from demoralization and crime is a rather important task. The balance between the elimination of harm and responsibility, the search for understanding and social support, the formation of a desire to return to normal life, all these tasks can be achieved through the implementation of effective restorative justice procedures. On the other hand, clear regulations and details of such

procedures will in some way “unload” both the judiciary and investigators.

Restorative juvenile justice should be understood as a set of social reconciliation procedures between the victim and the juvenile offender (with the possibility of community involvement), aimed at resolving the conflict in a non-contentious manner, which is not a punishment or administrative penalty and can be applied at different stages.

An important result of restorative justice is the awareness of a child who is in conflict with the law, the consequences of their actions and the formation of her desire, on their own initiative, to negotiate with the victim. Restorative justice procedures form the basic basis for the joint development of mutually acceptable means of resolving the conflict and ensuring maximum compensation for the damage caused by the crime.

It should be borne in mind that despite the implementation of many provisions and provisions of these international legal acts in Ukrainian law, many aspects of the juvenile sector still need to be improved and modernized.

Key words: restorative justice, child in conflict with the law, criminal proceedings, social reconciliation, juvenile justice.